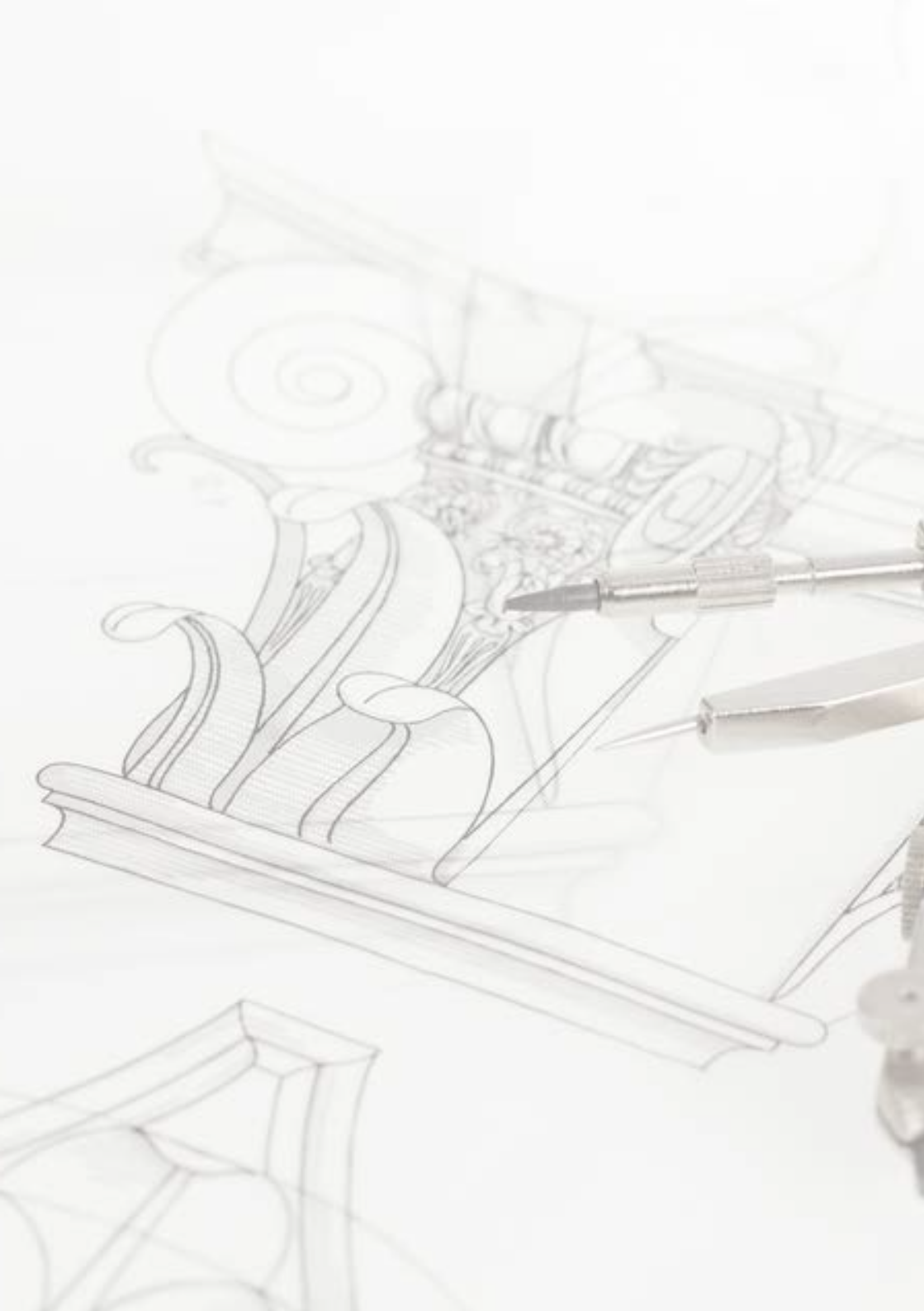

Prijs van de Provincie
Oost-Vlaanderen
voor
Architectuur
2019

herbestemming
van
historisch
erfgoed

architectuur als brug tussen gisteren en morgen

Het thema van de prijs 2019 was 'herbestemming van historisch erfgoed'. De projecten van deze tentoonstelling zijn geslaagde verbouwingen, waarbij de harmonieuze wisselwerking met het verleden vooropstaat. Teloorgegane stedelijke en industriële omgevingen krijgen een nieuwe toekomst. Vaak behoren deze gebouwen tot het collectieve geheugen; het is de ambitie om deze sporen uit het verleden zichtbaar te maken en een nieuwe toekomst te geven in de gewijzigde omgeving.

In de provinciale architectuurprijs 2019 gaat het om realisaties waarin de ontwerpers samen met de opdrachtgevers blij hebben gegeven van een grote inventiviteit en een respectvol omgaan met het bestaande patrimonium. Het gaat hier niet om een formalistische restyling. De kwaliteit van de projecten weerspiegelt de afgewogen balans tussen verleden en toekomst, waarbij de architecten met een uitgesproken zorg voor de architectonische kwaliteiten te werk zijn gegaan.

Met de reizende tentoonstelling en deze bijbehorende brochure wil de provincie aan de hand van zes geselecteerde projecten de kwalitatieve, respectvolle en tegelijk innoverende omgang met historisch erfgoed promoten.

herbestemming van historisch erfgoed

Het thema ‘herbestemming van historisch erfgoed’ is meerduidig en complexer dan een eerste lectuur doet veronderstellen. Architect Marc Dubois, die als jurylid de wedstrijd mee heeft begeleid, schrijft: “De problematiek van herbestemmen gaat verder dan een louter architectonische bezorgdheid. Hergebruik is op de eerste plaats de uitdrukking van een bewustzijn dat wij ons patrimonium een nieuwe betekenis willen geven in een snel evoluerende maatschappij. Een bewuste keuze voor hergebruik staat niet haaks op een dynamische toekomstvisie. De enge gedachte dat enkel nieuwbouw impulsen kan geven voor de toekomst, is volledig voorbijgestreefd. Wij beseffen te weinig dat slopen meer is dan het elimineren van een constructie, het brengt vaak een wonde aan in het weefsel van de plek. Het brutaal wegrukken van wat jaren, soms eeuwen, een collectieve betekenis heeft gegeven aan een bepaalde site, kan zelfs resulteren in een langdurige ontreddeering. Een nieuwe bestemming zoeken is geen nostalgische bezigheid, het is een noodzakelijke bezorgdheid om verleden, heden en toekomst met elkaar te verbinden. Het opnieuw leven geven aan een historisch gebouw is in feite het gebouwde een kans geven om oud te worden.”

De tweejaarlijkse Prijs van de Provincie Oost-Vlaanderen voor Architectuur werd in 2019 voor de dertiende keer uitgeschreven. Elke wedstrijd blijft opnieuw een zoektocht naar de ruimtelijke, functionele en sociale meerwaarde van de kandidaturen, waarbij de zuiver formalistische aspecten bewust worden overstegen. Een zoektocht naar een patrimonium dat duurzaam is, zowel in de ethische, esthetische als maatschappelijke zin van het woord. Een patrimonium waarvan de ruimtelijke kwaliteiten het puur functionele programma overstijgen.

De prijs sluit aan bij de groeiende belangstelling en het algemene draagvlak voor hedendaagse architectuur die de laatste decennia merkbaar zijn in Vlaanderen. Ook door het dynamische architectuurbeleid van de Vlaamse Bouwmeester kreeg hedendaagse architectuur een steeds groter maatschappelijk belang en groeiende erkenning.

Voor de provinciale architectuurprijs 2019 werden in totaal 23 projecten ingediend. De jury selecteerde zes inzendingen die in aanmerking kwamen voor een tweede ronde met een definitieve beoordeling ter plaatse. De tentoonstelling brengt die ontwerpen onder de aandacht. De prijs vormt een staalkaart van recente, kwalitatief hoogstaande herbestemmingsprojecten in de provincie Oost-Vlaanderen. Door exemplarische gebouwen onder de aandacht te brengen wil het bestuur niet alleen innovatieve creaties stimuleren, maar die ook bekend maken bij een ruimer publiek. De geselecteerde ontwerpen tonen aan dat omgaan met ons erfgoed geen belemmering is voor een dynamische toekomstvisie.

De deputatie volgde de jury – Marc Dubois, Dimitri Minten, Marie-José Van Hee, Hera Van Sande en Koen Van Synghel – die unaniem besloten had om twee projecten ex aequo voor te dragen als laureaat van de wedstrijd: de Standaertsite te Gent en Utopia in Aalst. De twee inzendingen zijn gelijkwaardig zowel wat de architecturale als stedenbouwkundige kwaliteit betreft, en tonen een groot respect voor de erfgoedwaarde en duurzaamheid. Het zijn eigenlijk variaties op eenzelfde thema met verschillende dimensies. Dat thema is kwalitatieve herbestemming met positieve impact op de omringende bebouwde omgeving.

murmuur, Carton 123 en ae-architecten buurtpark en ontmoetingscentrum · Gent

laureaat

“Murmuur Architecten en c° slaagden erin om met de juiste toon én met klassearchitectuur gestalte te geven aan de gemeenschapsgeest die leeft in Gent. Hier appelleert de architectuur aan het leven zelf” Koen Van Synghele, jurylid

Het terrein van de voormalige doe-het-zelf-zaak 'Standaert' raakt overhoeks aan twee straten van het dense centrum van Ledeborg. Behalve dit raakvlak, reikt de site diep in het binnengebied, ommuurd door tuinmuren en bijgebouwen. De voornaamste intentie van de ontwerpers was om het aandeel park zo groot mogelijk te houden en tevens impact uit te laten oefenen tot in de beide aangrenzende straten. Het aandeel bebouwing werd beperkt en rationeel ingezet. De 'mooiste' loods in het centrum van de site blijft behouden en wordt in ere hersteld. Door de fijne metalen vakwerkliggers is dit gebouw nu al jong industrieel erfgoed. Deze loods vormt het kloppend hart van de site met vier ateliers / polyvalente ruimtes waar heel wat buurtactiviteiten plaatsvinden. Vanuit de loods hebben de bezoekers een overzicht over een groot deel van het park. De architectuur zoekt de mogelijkheden op van de grens tussen binnen en buiten. Zitbanken bieden ruimte tot ontmoeting onder de ruime dakoversteek. Een transparante sokkel versterkt het doorzicht. Hij huisvest onder meer 'de herberg', het caféetje opgehouden door de buurt. De ateliers op de bovenverdieping krijgen een meer introvert karakter. Aanvullend biedt een grote, heldere luifel in de hoek van het terrein plaats aan de activiteiten die minder nood hebben aan verwarming zoals buurtfeesten, concerten en marktjes. Deze luifel is opgebouwd uit de gerecupereerde gelamelleerde spanten van de gesloopte loodsen. Het dovencentrum dat achter de gemene muur ligt, krijgt een eigen toegang tot het park in de hoek.

KAAN Architecten Utopia · Aalst

laureaat

“Het gebouw moet de Aalstenaar het gevoel geven dat het typisch Aalsters is; dat het voor zijn stad gemaakt is”

Bas Barendse, KAAAN Architecten

Utopia, de Bibliotheek en Academie voor Podiumkunsten, incorporeert een opvallend historisch gebouw uit de 19de eeuw en zorgt voor een verjonging in het stedelijke landschap, terwijl het tevens uitdrukking geeft aan de vereiste functionaliteit. Het kenmerkende onregelmatige stratenpatroon van het stadscentrum wordt verrijkt met drie nieuwe intieme pleinen langs de Esplanadestraat, Graanmarkt en Peperstraat. Inventief is de wijze waarop de drie pleinen als het ware doorlopen in het gebouw zelf en de leeszaal.

Utopia's openheid richt zich ook op duurzaamheid. Het gebouw heeft, mede door het gebruik van lokale materialen en energiezuinige machines, een uitstekende Excellent-beoordeling behaald. Daarnaast zijn zonnepanelen, aardwarmte en led-verlichting geïntegreerd in het ontwerp, wordt regenwater opgeslagen en zijn aanwezige bakstenen afgebikt voor hergebruik elders.

De jury omschrijft de stedenbouwkundige inplanting in het stedelijke weefsel als zeer geslaagd. Utopia, de stad en de bewoners zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden en communiceren met elkaar via grote en brede openingen. De bibliotheek krijgt dagelijks een tweeduizend personen over de vloer, terwijl de stadspieptjes bruisen van het leven. De ramen, die even breed en hoog zijn als de ruimten zelf, bieden zowel een venster op de stad als een blik naar binnen vanuit de stad. De voormalige Pupillenschool vormt de hoeksteen van het nieuwe complex. Zowel binnen als buiten gaan de

historische gevels harmonieus samen met de royale ruimten en gaat het metselwerk (let op het opmerkelijk formaat waarbij de lange en platte bakstenen verwijzen naar de Romeinse tijd) een dialoog aan met de lichtgrijze betonelementen. Het open binnenlandschap ontvouwt zich van vloer tot plafond. In het interieur van de bibliotheek lijken de betonnen vloeren te worden ondersteund door boekenkasten.

De ambitie om interactie aan te gaan met het stedelijk weefsel is wonderwel bereikt: Utopia is een nieuw referentiepunt en een herkenningsteken voor de inwoners van Aalst. De realisatie verwierf terecht internationale erkenning en werd genomineerd voor de prestigieuze 'European Mies Award 2019'.

Els Claessens en Tania Vandenbussche bestuurs- en dienstencentrum · Sint-Gillis-Waas

Het bestaande kasteel in neorenaissancestijl is sinds 1961 in gebruik als gemeentehuis. Het programma vroeg naar publieke functies (leesruimte, onthaalbalie), kantoren voor de verschillende gemeentediensten evenals een college- en raadzaal die een flexibel gebruik kennen. Door de grootte van het programma moest een nieuwbouw ontworpen worden die veel groter was dan het kasteel.

De ontwerpers vonden het belangrijk dat het kasteel terug in het park kwam te staan. Daarom werd het park doorgetrokken en de gevraagde verbindingsweg tussen oud en nieuw ontworpen als een parkpad. Het interieur van het kasteel had door de vele verbouwingen slechts beperkte erfgoedwaarde. Eén van de kwaliteiten van het interieur is de schikking van mooi geproportioneerde 'kamers' rond een centrale traphal. De vormtaal van de bestaande historische trap werd op een inventieve wijze doorgetrokken in het nieuwe ontwerp.

De jury herkende heel wat kwaliteiten in het ontwerp, vooral de wijze waarop oud en nieuw een dialoog aanknopen is uitermate boeiend. Zo krijgt de nieuwbouw een gebalde volumetrie met een aantal knikken die de lengte visueel verkorten, de samenhang met het kasteel versterken en ervoor zorgen dat de nieuwbouw, ondanks zijn veel groter volume, een correcte verhouding krijgt tegenover het kasteel. Het is een sympathiek volume ondanks de grootschalige proporties. Een meerwaarde is de zorg die de ontwerpers hebben besteed aan een goede akoestiek van de ruimten. Ook het meubilair werd door de architecten zelf ontworpen.

Brendan Corbey en Bram Ringoir multifunctioneel jeugdcentrum 'Schotte' · Aalst

Een fabriekspand werd verbouwd tot multifunctioneel jeugdverblijfcentrum. Het programma omvat allerhande functies bestemd voor de jeugd, zoals een scoutswinkel, lokalen voor de scoutsgroep en een jeugdverblijf met 55 slaapplaatsen. Door jarenlange leegstand was het bestaande gebouw volledig herleid tot een ruïne waarvan alleen de basisstructuur bewaard kon blijven. De (nieuwe) buitengevels werden afgewerkt met een crepi-laag en metalen golfplaten.

De jury: het interieur is mede om budgettaire redenen bewust sober gehouden. Trekkend is de wijze waarop het industriële karakter van het pand volledig bewaard is gebleven door de betonnen U-gewelven en bakstenen wanden zichtbaar te laten. De conclusie is dat deze low-budget renovatie een waardevolle bijdrage betekent zowel voor omgeving als gebruikers.

GRAUX & BAEYENS Architecten eengezinswoning · Gavere (Dikkelvenne)

De site, die gelegen is in een dal op de kruising van kleine meanderende straten, grenst aan de zuidzijde aan de alluviale vlakte van de Schelde en ten westen kijkt men bergopwaarts op een oude boomgaard. Deze boerderij, die is opgenomen in de inventaris bouwkundig erfgoed, bestaat uit een clustering van drie volumes (woning, stallen en het bakhuis) met centraal een plein dat uitgaat op de gevels van de omringende rijwoningen. Deze baksteenvolumes met zadeldak zijn in materiaalgebruik, vorm en typologie heel eigen aan de streek maar variëren op boeiende wijze in grootte en inplanting.

De jury waardeert de subtiele inplanting van de twee nieuwbouwvleugels in het landschap van de Vlaamse Ardennen. De uiterst interessante verscheidenheid aan sferen, stedenbouwkundige korrel, zichten en topologie zijn het vertrekpunt van deze opdracht. Ook het binnentuintje is fijn uitgewerkt. Het interieur wordt gekenmerkt door het gepast gebruik van beton en de aanwezigheid van een haard. Het project toont hoe de uitbreiding van een landschappelijke woonfunctie mogelijk is zonder de kwaliteiten van het landschappelijk karakter te vernietigen.

kras architecten bedrijvencentrum · Gent

Dit project omvat de herontwikkeling van de voormalige Elektrion-site tot een nieuwe bruisende buurt aan de Nieuwewandeling. kras architecten ontwikkelde een stedenbouwkundig masterplan met een mix van wonen, kantoren en horeca. In een eerste fase werden het bestaande kantoorgebouw en de overblijvende structuur van de loods nieuw leven ingeblazen door ze te renoveren en herbestemmen tot een bedrijvencentrum met een twintigtal kantoorunits. Het bedrijvencentrum evenals de meergezinswoningen zijn bovendien duurzame, bijna energieneutrale gebouwen.

De jury apprecieert de sfeer van de loods die werd gerenoveerd en herbestemd tot kantoorruimte. Sterk punt is verder dat de typische, aluminium gordijngevel van het kantoorgebouw uit de jaren zestig werd gerenoveerd in plaats van afgebroken, wat vandaag al te vaak gebeurt. Het project illustreert hoe men in een complexe stedelijke omgeving een kwaliteitsvol, hedendaags antwoord kan bieden op de uitdagingen waar we vandaag voor staan. Meerwaarde voor de omgeving is ook het nieuw aan te leggen buurtpark.

colofon

Uitgegeven door de deputatie van de Provincie Oost-Vlaanderen

Samenstelling van de jury

Annemie Charlier · voorzitter, gedeputeerde voor erfgoed
Jo Rombouts
Marc Dubois, Dimitri Minten, Marie-José Van Hee, Hera Van Sande
en Koen Van Syngel · architecten

Directie Erfgoed · dienst Erfgoed

Anneke Lippens, directeur
Jo Rombouts, diensthoofd
Jan Storms, redactie
Marleen Houthoofd, logistieke ondersteuning

Grafische vormgeving Ann Huyghe · directie Erfgoed

Druk dienst Aankoop, Transport en Verzending

Fotografie

Michiel De Cleene voor muremur, Carton 123 en ae-architecten
Delfino Sisto Legnani & Marco Cappelletti voor KAArchitecten
Els Claessens & Tania Vandenbussche
Brendan Corbey & Bram Ringoir
GRAUX & BAEYENS architecten
Stijn Bollaert voor kras architecten

D/2019/1933/10

